О 7 годині рано їхали ми жидівською бричкою найпо-ганішими улицями Кут.

Бруд, нехарство, особливий жидівський сопух, словом — одна купа гною, кинена, не знать пощо, серед чудового Підгір'я.

А з неї на всі боки розлазяться заразили галицької культури, і великий жидівський павук снує густу сітку на цілу Гуцульщину.

Коні скрутили вбік, віз скотився в долину, і нараз перед нашими очима розкрився зовсім інший світ.

Гори!

Синьо-зелені стіжки, вкриті серпанками прозорої мряки, обсипані жемчугами роси, обкаджені кадилом живиці і запахом квітів — се передова сторожа Зелеменя, Шпиць і Говерли.

А долом Черемош! Невеликий, а який жвавий, який ДУЖий! Скільки у ньому життя, нічим не приборканого, якогось первісного життя. Як свобідно переливаються єго хвилі долиною поміж горами, як шумно і гучно ревуть по камінням, що прийшли з гір і лягли їм посеред дороги...

Віз котився понад сам берег, і здавалося, що могуча сила води тягне єго до себе і пустити не хоче. То так здалося, а в дійсності туди вела дорога, коли дорогою мож звати збір всілякого каміння, починаючи дрібним, гладко виточеним, як заячий шріт, а кінчаючи таким, як бохонець хліба, голова або гарбуз. Та ще якби вежо було рівно розміщене, то най там! — А то лежшь собі лавами, скиртами, порогами, як оборонні вали на границі гірського царства.

Тою дорогою йшли або їхали напроти нас менші і більші ватаги жінок та мужчин з бесагами на торг.

Мужчини рослі і стрункі, як ялиці, жінки звичайно, багато нижчі, понад вік старі, з лицями, що нагадують жінок сходу. Та зате як лучилася гарна, то хоть пиши! Струнка, гнучка, з палкими очима, певна своєї примани, їдуть на кониках-гуцулах, курять люльки, і в своїх одягах живописних на тлі прекрасного краєвиду виглядають, як живі образи, як малюнки до оповідань Федьковича.

І можна би забутися, задивитися, заслухатись в ту безконечну симфонію красок і звуків, що розливаються по землі і по небі, над тобою і довкола тебе, якби — якби віз жидівський не гуляв разом з тобою по камінню конвульсійного танця св. Віта.

— Що то нині! — потішає візник, — то давно сюди їхати була чиста кара. Тепер ту гостинець. Єго вибудував небіжчик пан староста. За то єму фігуру на Сокільськім поставили.

— Мали за що! — гадаю собі в дусі. — Будемо їхати попри Сокільське, то пани зобачазь. Вже недалеко... Вйо-о!

1 бричка скрипить, скиглить і стогне, перевертається з боку на бік і перевалюється крізь той гостинець Циклопів. Ось і Сокільське!

Я не раз чув про нього, читав а навіть видів на нашій сцені якусь Сокільску дебру, але щоби вона в дійсності так сильно мене вразила, того я ніяк не сподівався.

Стіна, висока стіна, якої людським рукам не здвигнути, відбила світ. Луком нагнутим стоїть похилена над Черемош і дивиться у воду. Дивиться віками віків і немов щось читає.

А той Черемош припав до неї, обіймає її і цілує. Нараз відоб'ється, кине собою і зареве, як ранений медвідь. Грізно і завзято валить на тую гать мурована, що нею люди скували єго і відділили від Сокільської єго, свобідного, сильного, безсмертного сина гір!

Заждіть! Він має час. У него хвилина, у вас віки! Побачимо, хто кого переможе!

1, потішений і втихомирений, вертає в русло і перели-ваєся усіми красками розтопленого олова, срібла і опалів, усіми заломами ліній, відтінками тонів. Граєся з каменями, що, мов діти, вскочили до нього, щоби скупатись, обливає їх, оббризкує піною, сипле росою дрібосеньких капель, дихає парою синявої імли. Любить ті бідні, безсильні крушини великих гір. Як дідусь, грається з дітьми. Інша річ — люди! Лишень перед їх розумом уступає, лиш & відвагою любується. Вважай, керманичу! Веди дарабу вправною рукою, бистрим зором сліди кождий камінь, помічуй кожду струю, хитро та вміло, та складно, та в час, відбивай направо та наліво, бо як ні — то він тобою, як дитячим млинцем, закрутить і фурне, мов іграшковою мізерною! 1 не почислиш своїх ялиць, не позбираєш костей, не побачиш тої Сокільської, що стоїть дужа і висока, як княгиня в кирей шовкової імли, в короні золотого сонця...

А до Сокільської направо приставлене, як сходи до престола, велике камінюччя, поскладане одно на другім, завбільшки скринь, скринок і будинків. Віки помалювали їх на сіро, і до сонця блищать, як зі сталі. А з-поміж тих безобразних, рукою природи тесаних брил, біліє одна, висока і тонка, як стовп. То фігура пана старости.

І дивне диво! На найширшій гранці, на білому камені колюмни я прочитав великими чорними буквами витесані незабутні слова:

Схаменіться! будьте люди, Бо лихо вам буде! Розкуються незабаром Заковані люди, Настане суд!

Не знаю, чи можна було вибрати краще місце для отих слів. Той вічний Черемоша рев, та Сокільська скеля і зміст тих слів — то щось одно. Здається, що Черемош не Шумить і не гуде, лиш грізно лякає світ судом, здається, Що зверху Сокільського якийсь могутній голос кличе:

Схаменіться!" — здається, що ціла розгукана природа звццає хвилю, коли "розкуються заковані люди — настане сУ-У-уд!"...

І на хвилю чоловік забуває себе, тратить свідомість ча-СУ і місця і всіх тих дрібниць, що путають єго свобідне

"я", та цілим своїм єством вслухуеся в той шум, в той рев, в ту незвісну бесіду природи, щоби дізнатись, щоби дослухатись, чи хвиля суду не надходить.

Заслуханий не бачить хмари, що з-поза Сокільської скали, як сукно, висувається і вітром та стужею дише. Перша блискавиця будить нас з задуми.

Робиться темно і студено. Вода чорніє і рудіє, на скали лягають тіні, а ціле небо, як залізний панцир. Тремтять квіти, дрижать листки, хиляються дерева додолу. їх про-шибає тривога, якась передсмертна дрож.

Чим скорше добігли ми до воза і пустилися в дальшу дорогу — коні, розуміючи небезпеку, дерли зо шкіри. За нами гонила буря. На щастя, ми скрились перед нею до Ростік.

Подали снідання. Бриндзя, масло і гірська вуджена шинка. За сніданням йшла весела розмова, як звичайно по перебутій біді. Я питався домашніх, хто вписав на ста-ростинськім стовпі Тарасові слова. Не знали. Вже і жандарми слідили, але годі. Що зітруть, то знов хтось напише. Чисте "Мане, Текель, Фарес!"

Нашу розмову перервав град, що товк до вікон, немов кулаками. Здавалося, що всі вітри з цілого світа збіглися в гори та взялися за чуб. А громи били так гучно, якби на кожнім верху стояла осібна батарея гармат. От-от і цілу котловину, у якій лежить село, затопить вода, занесе каміння, закине град і спалять блискавці...

Забрало овес на покосах, понесло дараби світами, потрощило ялиці, а щонайкращі квіти в городині змішало з болотом.

А на Сокільській, на скелі, стояла "старостинська фігура", і якась незрима рука писала на ній:

Схаменіться! будьте люди, Бо лихо вам буде!